DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE

HAEMORRHAGIIS NATVRALIBVS GENERATIM CONSIDERATIS

QVAM
ANNVENTE NVMINE DIVINO
CONSENSV ET AVCTOR. GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
PRÆSIDE

DN. D. JOANNE JVNCKERO

PROFESSORE MED. PVBL. ORDINARIO
DOMINO PATRONO PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SVO
PIE VENERANDO

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN ARTE MEDICA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS RITE CAPESSENDIS
H. L. C.
Ad d. Aug. Anno MDCCXXXIX.
PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT
AVCTOR

WOLF. FRIDERICVS JOAN. WALTER

SOLTQVELLENS. PALÆO-MARCHICVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

PROOEMIVM.

QVod de multis aliis in medicina veritatibus valet, lucem ſcilicet earum, in ſe clariſſimam, offuciis ſcriptorum & negotioſa atque ſubtili nimis explicandi methodo, ſæpiſſime obſcurari, id optimo maximoque iure de hæmorrhagiarum naturalium doctrina prædicari poteſt. Hæc enim adeo ſimplex eſt, & ita comparata, vt φαινώμενα circa illam in praxi occurrentia cuilibet attentius conſideranti, nec præiudicatis opinionibus detento, ad oculum facili ratione pateat. Et ſane ea

eſt noſtræ ætatis felicitas, vt inter plura alia, & hoc thema genuinæ ſuæ origini variis in celeberrimorum medicorum libris vindicatum reperiamus. Ex eo enim tempore, quo theoria plethoræ penitius inueſtigata fuit, hæmorrhagiarum quoque ratio, quæ illam pro cauſſa materiali potiſſimum agnoſcunt, & imminutionem eius primario reſpiciunt, neceſſario nexu magis perſpicua reddita eſt. Cum autem nihilo ſecius multi adhuc in contrarias partes abeant, & per ſolam paſſiuam vaſorum obſtructionem, vel noxiam illam tunicas erodentem acrimoniam, vel qualeſcumque alias huius commatis cauſſas rem explicare ſtudeant, ex falſis autem his hypotheſibus inſignes in curatione errores, teſte experientia, naſcantur, non inutilem prorſus operam me præſtiturum eſſe confido, ſi in hac diſſertatione ſuccinctam hæmorrhagiarum naturalium hiſtoriam exhibuero, & tam ſpuriam quam veram illarum ætiologiam, cum ſecura medendi methodo, generali inſtituto demonſtrauero; cui propoſito DEVS ter optimus maximus clementiſſime benedicat.

CAP. I.

CAP. I.
DE
THEORIA HÆMORRHAGIARVM NATVRALIVM.

§. I.

QVid hæmorrhagia ſit naturalis, nullus vel leuiter medicæ artis fundamentis imbutus ignorat: quare ſuperuacaneum foret, prolixiori ſermone illud iam proſequi. Denotamus ſcilicet per hanc vocem ſpontaneam ſinceri ſanguinis per varias corporis partes euacuationem, eo fine a natura ſuſceptam, vt plethora imminuatur, & motus humorum circulatorius iuſto ſuo vigori & ſucceſſui reſtitui queat. Deriuatur vocabulum a Græco *αἷμα*, ſanguis, & *ῥήγνυμι*, rumpo.

§. II.

Cum ſpontaneam eſſe hanc excretionem dixerim, facili exinde negotio elucet diſtinctio inter hæmorrhagias naturales, præternaturales & artificiales. Vti enim illæ præuiis internis humorum ad certum locum congeſtionibus, actiuo motu a principio vitali productis, eueniunt, & nullam externam iniuriam, vel continui læſionem, pro cauſſa proxima agnoſcunt, ita præternaturales ſanguinis fluxiones a violentia externa ſuſcitantur atque fouentur. Qualiſcumque autem hæc violentia ſit, perinde eſt, dummodo vaſa ſanguifera ita lædantur, vt hæmorrhagia ſequatur. Hinc eſt, quod & arte chirurgica inductæ hæmorrhagiæ adcenſum præternaturalium & paſſiuarum referri ſoleant.

 §. III.

§. III.

Naturales ſeu actiuas hæmorrhagias, (de quibus hic loci vnice mihi ſermo eſt,) per varia loca, pro diuerſo ſexus atque ætatis habitu, erumpere, res eſt notiſſima, & in ipſa definitione a me ſubindicata. Ita enim, ſi e naribus ſanguis effunditur, *hæmorrhagia* illa dicitur *narium;* ſi ex pulmonibus erumpit, *hæmoptyſis* vocatur, ſi denique ex ani venis prodit, *hæmorrhoidum* nomine appellatur. Ventriculi vaſa quando cruorem exſtillant, *vomitus* exoritur *cruentus*, & ſi lotium ſanguine tinctum, vel ſola huius ſinceri portio mingitur, *hæmorrhoidum veſicæ* aut *mictus cruenti* titulo hæc excretio venit. In feminis, exacto ſecundo vitæ ſeptenario, cruor menſtruo quouis tempore e genitalibus profluens, *menſium* appellationem nanciſcitur, & ſi in puerperio vterus a ſuperfluo ſanguine ac ſero per eamdem viam purgatur, lochiorum nomine hoc inſignire medicis ſolemne eſt. Quando autem in grauidis fœtus adhuc immaturus cum nimia ſanguinis profuſione expellitur, (quod abortum vocant,) vel poſt menſium ceſſationem ſanguis adhuc copioſus, & ſæpius congrumatus, prorumpit, vtraque hæc excretio *hæmorrhagia* dicitur *vterina*. Nonnunquam etiam venæ, præſertim in extremitatibus corporis, a ſanguine illuc reſtricto, ita infarciuntur, vt tandem dehiſcant, & cruorem effundant, qualis affectus nomine *varicum manantium* venit.

§. IV.

Sed & occurrunt paſſim exempla, vbi in vno ſubiecto eodemque tempore, per diuerſa loca, ſanguis excernitur. Sic femina quædam *Illuſtri Domino* PRÆSIDI

inno-

innotuit, quæ poſt obitum mariti, cum grauiori mœrore deprimeretur, mox motibus ſpaſtico-hyſtericis laborare cœpit, vsque dum tandem vno eodemque tempore, & menſium fluxum redeuntem, & narium hæmorrhagiam, & hæmorrhoidalem excretionem, cum euphoria experiretur. In aliis vnam hæmorrhagiam altera excipit, vel alternis inter ſe vicibus promicant, cuius rei notabile eſt, quod reſciui, exemplum, de muliere quadam, quæ colica hæmorrhoidali correpta, poſt vſum pilularum balſamicarum Stahlianarum, non ſolum a torminibus liberabatur, ſed & hæmorrhoidalem fluxum per XXIV. horas patiebatur. Huic ceſſanti ſuccedebant menſes, cumque & hi iterum euaneſcerent, ſpaſmi demum in capite, hæmorrhagiam narium reſpicientes, exoriebantur.

§. V.

His rariores adhuc ſunt caſus, in quibus per inſolita loca, e. g. mammas, penem, femora, &c. ſanguis prorumpit, quales hiſtoriæ multis in medicorum ſcriptis ſparſim enarrantur. Sic, vt alios taceam, GVILIELMVS FABRICIVS HILDANVS *Cent. 3. Obſ. 37.* de mirabili quadam hæmorrhagia per vmbilicum diſſerit. *Idem auctor Cent. 6. Obſ. 46. & 47.* admirandam hæmorrhagiam per penem, & periculoſum ſanguinis per pudenda profluuium refert. REIES denique *qu. 86. p. 1114.* hæmorrhagiæ ex omnibus corporis excerniculis, mentionem iniicit.

§. VI.

Singularis autem prorſus eſt, quæ hæmorrhagiis naturalibus cum diuerſa ſexus atque ætatis ratione interce-

tercedit conſpiratio, quamque HIPPOCRATES ſuo iam tempore obſeruauit, teſte *Sect. III. aphor. 27. 29. 30.* Ita enim, vt ſolemnes illas in ſolo ſexu ſequiori conſpicuas euacuationes per menſes & lochia taceam; homines intra ſecundum & tertium ſeptenarium conſtituti, hæmorrhagiis narium vtplurimum obnoxii ſunt: adoleſcentes hæmoptyſin facilius, quam reliqui, incurrunt, & in conſiſtente ætate, ad molimina hæmorrhoidalia, & ipſum ſincerum hæmorrhoidum fluxum, magnam obſeruare licet promptitudinem. Vomitum cruentum & varices manantes feminæ intra menſium ambitum verſantes, vel grauidæ, frequentius quam viri experiuntur, hi autem præ illis ad hæmoptyſin & hæmorrhoides inclinant, & ſi ſeniores fuerint, mictu cruento laborare ſolent. Sed finem de his diſſerendi facio, & ad potiſſimum tractationis meæ argumentum, ætiologicam ſcilicet hæmorrhagiarum naturalium conſiderationem, progredior.

§. VII.

Cum autem, ex vnanimi medicorum conſenſu, illud ratiocinium ſit firmiſſimum, quod meris experimentis innititur, & ſigna morborum nihil aliud ſint, quam experientiæ, non a ſcopo aberrabo, ſi; antequam cauſſas exponam, ſigna generalia, in hæmorrhagiis naturalibus obuia, breuiſſimis attigero; ſpecialia enim huius loci non ſunt, ſed peculiari expoſitioni deſtinantur. Variant autem hæc ſigna pro diuerſitate ſubiectorum: vbi enim humores ſatis fluxiles ſunt, & conſuetudo indiuidui, vel alia interna cauſſa, hæmorrhagias producit, ibi ſine notabili impetu, & grauioribus ſympto-

ſymptomatibus ſanguinis eruptio ſuccedit; ſi tamen aliquis ſenſus illam præcedit, aut concurrit, conſiſtit hic potiſſimum in quadam tenſione circa loca illa, per quæ eruptio fieri obſeruatur, vnde maior ſenſim diſtenſio, dolorem producens, exoritur. Propius ante terminum excretionis ſingularis grauitas ac laſſitudo, impotentiam quamdam mouendi inuoluens, adſuetos plerumque fatigat, ipſe autem corporis habitus in locis remotis ſpaſticis ſtricturis occupatur, & pallidus eſt, cum in regione, eruptioni ſanguinis deſtinata, manifeſtiora ſæpius adſint congeſtionis ſigna, v. g. rubor, calor, cum pulſu arteriarum ſolito fortiori, & leuis quædam intumeſcentia, ab extenſione vaſorum ac pororum per maiorem fluidi affluxum producta dependens.

§. VIII.

Et hæc quidem, (quod ſuperius iam monui,) in perſonis ad hæmorrhagias diſpoſitis ita eueniunt; quibus autem vel per plethoram vrgentem, vel per humorum ſpiſſeſcentiam, vel ab alia qualicumque cauſſa, negotium hoc impeditius redditur, illi lancinantes atque pungentes dolores in illa regione perſentiſcunt, in qua ſanguis excretionem molitur. Durantibus his moleſtiis, excretiones ordinariæ per ſudorem, aluum & vrinam, languidius procedunt; quam primum autem euacuatio ſufficiens ſubſecuta eſt, quæuis incommoda ceſſant, & priſtinus dictarum excretionum vigor cum plena euphoria redit.

§. IX.

Facili iam negotio ex his ſignis probe inter ſe col-

latis vera hæmorrhagiarum cauſſa perſpici poteſt. Interim tam diuerſa & multiplex de illarum origine eſt medicorum ſententia, vt vix thema medicum inuenias, quod maiore diſſenſu auctorum prematur. Id quidem optimi quique vltro largiuntur, quod *plethora* ſit *cauſſa materialis antecedens* hæmorrhagiarum; quorum ex numero allegaſſe ſufficiat JOVBERTVM, HORSTIVM, WEDELIVM, THEODORVM ZWINGERVM, & qui primum merito locum occupat, *Illuſtrem* FRIDERICVM HOFFMANNVM *Seniorem;* nec minus pro *proxima* illarum cauſſa vna voce accuſant *apertionem vaſculorum ſanguiferorum*, ſiue illa fiat per diſtentionem ſeu recluſionem orificii, ſiue per diſruptionem, ſiue per eroſionem membranarum, ſiue denique cruor per poros tranſudet; in eo denique mirifice conſpirant plurimi, quod totum negotium ex *materialibus* & *mere paſſiuis* cauſſis deducere omni niſu allaborent, qaam primum autem harum indolem penitius inueſtigare cupiunt, in varias mox abeunt ſententias.

§. X.

Alii *externis* ſolummodo iniuriis, & *violentis* commotionibus, ſub ſternutatione, frictione, & muci excuſſione contingentibus, turgentesque venulas diſrumpentibus, omnia tribuunt; alii vero ad internas cauſſas & humorum deprauatam qualitatem recurrunt, atque hic iterum diuerſis hypotheſibus ſubſcribunt. Nonnulli enim *acrimoniam*, vaſculorum tunicas erodentem, pro cauſſa proxima fluxionum ſanguinis venditant. His qui contradicunt, eumdem effectum ab *oſtructione* canalium, & exinde dependente nimia eorum extenſione,

dedu-

deducunt. Cum autem nec hæc opinio rem exhauriat, quidam medicorum ad tertium figmentum, *tranſudationem* ſcilicet ſanguinis, iuſto tenuioris, per poros vaſorum, confugiunt. Hos ſequuntur, qui *ex æquilibrii* humorum in corpore *læſione* negotium explicare annituntur. Agmen denique claudunt recentiores, qui hæmorrhagiarum geneſin ſibi ita concipiunt, vt *ſpaſticam humorum a peripheria* corporis *ad interiora reſtrictionem* pro cauſſa proxima agnoſcant, vnde circulationis inæqualitas, & ex hac ipſæ denique venarum disruptiones oriantur.

§. XI.

Quam manca autem & inſufficientia hæc omnia ſint, & quot næuis atque cauſſarum fallaciis laborent, attenta hæmorrhagiarum obſeruatio, rationibus tam phyſiologicis, quam pathologicis confirmata abunde docet. Sic enim, vt primo loco nociuam illam acrimoniam paucis attingam, (*) in aprico eſt, non homines dyſcraſia humorum acri & ſalſa laborantes hæmorrhagias pati; ſed iuuenes optimum ac floridum ſanguinem in venis alentes, quod vel ſola venæſectione patefieri poteſt. Hinc eſt quod lue gallica infecti, in quibus acrimonia glandulas & ipſa oſſa erodit, ab hæmorrhagiis plerumque ſatis liberi degant; & licet ſcorbutici ſæpius cruorem effundant, id tamen ſpaſmis potius ſanguinem exprimentibus, quam acrimoniæ adſcribendum venit. Nulla porro ſuppetit ratio ſufficiens, ſi acrimonia hæmorrhagias producit, cur non ſæpiſſime immo quotidie fere contingant; ſanguis enim acri ſalſedine imbutus ad omnes corporis partes perpetuo fer-

tur, & ſic haſtatæ illæ particulæ, modo hic, modo illic membranas arrodere, immo & neruos, tenera iſta & ſenſibilia organa, lædere neceſſario deberent, quod tamen non fieri experientia loquitur. Idem effectus præ aliis locis eueniret in partibus, feroſo affluxui, tamquam acrimoniæ appropriato vehiculo, obnoxiis, & ita ſubtiliſſima in oculorum tunicis conſpicua vaſcula crebro ſanguinem plorare deberent. Sed his omnibus infenſus ille ſeu potius fictus hoſtis beneuole parcit. Et quæ denique cauſſa acrimoniæ noſtræ mox frena iniiceret, mox eadem ſolueret, vt hæmorrhagia ſtatis periodis atque diebus recurrere poſſet, quod in menſibus præcipue & hæmorrhoidibus, immo & in narium cruentatione nonnunquam obſeruare licet.

(*) Næui huius hypotheſeos ipſo auctorum, ei fauentium, diſſenſu, & tantum non ridiculis eorum fictionibus, optime pateſiunt. Sic PARACELSISTÆ in hæmoptyſi accuſant ſalia acria corroſiua, benigniorum lenientium mixtura deſtituta, & imperium circa pulmonum vaſa ſibi rapientia. WILLISIVS eumdem effectum ſanguinis, acri dyscraſia laborantis, nimiæ efferueſcentiæ tribuit, qua arteriæ tracheales reſerentur & ſic vnitas ſoluatur, vt ſanguis effluere poſſit. SYLVIVS denique, & qui eius caſtra ſequuntur, bilem fluidiorem fermenteſcentem & acrem, ſanguini commixtam, hæmoptyſin prouocare autumant, vt alios ſilentio premam. Nec minor diſſenſus illorum eſt in negotio hæmorrhoidali explicando; PARACELSI enim aſſeclæ ſalia ſylueſtria acria in ſero, liquefactionem ſanguinis efficientia, WILLISII diſcipuli iterum efferueſcentem ſanguinis acrimoniam, SYLVII autem ſe-

ctato-

ctatores, vel ſerum ſanguini copioſe admixtum vaſaque relaxans, vel acrem ſalſedinem in cauſſa eſſe aiunt; ſed omnes hi probationes aſſertorum ſuorum legitimas ſicco fere pede tranſeunt. Feliciores his in indagandis hæmorrhagiarum cauſſis haud fuerunt HELMONTIVS & DOLÆVS. Ille enim potiſſimam hæmorrhoidum cauſſam eſſe putat diſſenſum fellis & pylori, vel translationem transmutatorum ſextæ digeſtionis in primam, & hæmoptyſin ex furore archæi pulmonarii, ob oneroſum tam quantitate quam qualitate cruorem, vel etiam pus, deducit. Hic vero, (DOLÆVS ſcilicet,) ſanguinis excretionem ex pulmonibus attribuit Regi CARDIMELECH, furore percito, ob ſanguinem acrem indeque extrauaſatum, ſimul imperium circa pulmonum vaſa ſanguifera rapiente hoſte, in ſanguine latente; vt nihil dicam de ætiologia hæmorrhoidum, & oppreſſione GASTERANACIS, ab eo tradita. Abſona hæc ſane ſunt, ſed continent quaſi in ſe vmbram veritatis; indicant enim, dictos auctores inſufficientiam theoriæ mere phyſicæ in his affectibus agnouiſſe, & ideo ad directorium principii cuiusdam immaterialis, licet multis ſub fictionibus, confugiſſe.

§. XII.

Sed ſatis de hoc figmento dictum; ad ſecundam hypotheſin ſeu *obſtructionem vaſorum* me conuerto. Hæc vel in arteriis vel in venis euenire creditur; in illis autem ob vegetum ſanguinis impulſum, in ſubiectis præſertim floridis ac iunioribus, locum vix inuenire poteſt, nec arteriæ tam ſæpe cruorem exſtillant quam venæ, immo & hæc per turgidam ſuam inflationem, tempore fluxionis conſpicuam, arterias non obſtructas eſſe manifeſto docent; his enim obſeratis ſanguis in ve-

nas penetrare non poſſet. Quod ad venas attinet, duobus præcipue argumentis hæ ab accuſatione obſtructionum liberantur. Orificia enim ſanguinem fundentia obſtructa eſſe nequeunt, & quomodo ipſi venarum rami, quorum diameter perpetuo creſcit, tam facile occludi poſſint, ego ſaltim minus perſpicio. Vt taceam periodicum hæmorrhagiarum recurſum, qui obſtructionem æque ac ſal'edinem optime reuellit. Et ſane præclare nobiſcum in praxi medica actum eſſet, ſi veras vaſorum obſtructiones atque infarctus tam leui negotio tollere poſſemus, quam in hæmorrhagiis ex hac hypotheſi id euenire neceſſe eſſet. *Conf.* B. STAHLIVS *in diſſert. de obſtructione vaſorum ſanguiferorum.*

§. XIII.

Non maiorem fidem merentur reliquæ opiniones de *tranſudatione* & *æquilibrio* humorum *læſo*. Tanta enim ſanguinis reſolutio, vt per poros ſudare poſſet, putredinoſam atque malignam fermentationem breui induceret, ac ægros iugularet; immo ipſa cruoris per hæmorrhagias profuſi facies, regulariter ſpiſſiuſcula, contrarium docet. Quod autem ad æquilibrium attinet, hoc non in cauſſa eſſe, multæ illæ paſſim occurrentes leuiores eiusdem læſiones, quæ hæmorrhagiam minime producunt, ſufficienter probant: notabilis vero inæqualitas propter leges circulationis ſanguinis vix locum inuenit, niſi ex ſpaſmis oriatur. Sed neque hi negotium abſoluunt; præter enim id, quod menſtruatim vel ſtatis aliis temporibus recrudeſcentes fluxus nihil plus lucis ex hac hypotheſi, quam ex reliquis, nanciſcantur, ſemper adhuc dubium manet, quænam ſit

cauſſa

cauſſa efficiens ſpaſmorum; quos accuſare pathologi ſolent.

§. XIV.

Nihil itaque reliquum eſt, quam vt reiectis his, quæ veritati minus congruunt, ſententiis genuinas hæmorrhagiarum cauſſas paucis oſtendam. Diuidi hæ commode queunt in *materiales* & *formales*, *efficientes* ac *procatarcticas*. Ex materialibus remotiorem cauſſam plethoram eſſe, non ſolum ratio a priori comprobat, (humoribus enim nimis abundantibus vaſa vehementer expanduntur, vt orificia ſub leuiori quoque motu mox recludi poſſint,) ſed & omnia quæ proſtant hæmorrhagiarum ſigna luculenter declarant, ad quæ proinde lectorem beneuolum relego. Meretur autem hic inſeri obſeruatio *Illuſtris* FRIDERICI HOFFMANNI, *ex Med. rat. Syſtemat. Tom. IV. part. II. p. 5.* vbi plethoram præcipue ſeroſam hæmorrhagiis fauere optime monet. Serum enim non ſolum fluxilitatem ſanguini conciliat, vt eo melius erumpere poſſit, ſed & motum facilius concipit, quam reliqua ſpiſſior rubicunda portio, cum quo eumdem communicat. Nimiam hanc ſanguinis ac ſeri copiam principium vitale ſeu natura deplere, & ſic varia ac ſontica illa damna, quæ plethoram preſſo ſæpius pede ſequuntur, auertere cupit, cui proinde titulum cauſſæ efficientis merito tribuimus. Obtinet autem hunc finem per ſpaſmodicas ſanguinis verſus loca hæmorrhagica reſtrictiones, quibus vaſa illic conſpicua inflantur, diſtenduntur & denique aperiuntur, vt cruor incluſus effluere poſſit. Hæc igitur tonica ſanguinis ad certam partem congeſtio eſt cauſſa hæmorrhagiarum formalis.

Siquis

Siquis vero de aſſerti huius veritate dubitare, & poſitionis incerti principii me accuſare voluerit, illum ad ea relego, quæ in vtramque partem a viris celeberrimis de hac materia ventilata hucusque fuerunt, ex quibus inter ſe collatis, ſi non apodictica veritas, ſumma ad minimum theſeos noſtræ probabilitas clariſſime eluceſcit. Cum enim in præſenti ſchediasmate incidenter ſaltim de principio vitali verba faciam, a prolixa eius rei deductione merito abſtineo.

§. XV.

Negandum tamen non eſt, quod variæ quoque dentur cauſſæ procatarcticæ ſeu occaſionales, quibus deficientibus natura fortaſſis hæmorrhagias ſæpius alio tempore produceret; & in hunc cenſum veniunt omnes tam corporis quam animi grauiores commotiones, quibus humores exagitantur & ad exitum diſponuntur. Facili hoc negotio per ſingulas hæmorrhagiarum ſpecies demonſtrari poſſet, niſi temporis anguſtia & ipſa generalis inſtituti mei ratio obicem ponerent. Sed nec opus eo eſt, cum quotidiana paſſim occurrat huius rei experientia, & quilibet, cui talia exempla legere volupe eſt, in omnibus medicorum libris plurima inueniré queat.

§. XVI.

Conſuetudo quoque multum ad hoc negotium confert. Opus enim ſemel feliciter perfectum ſæpius reiterari ſolet, & materialis quædam diſpoſitio ac laxitas partium ſolidarum, crebriore ſanguinis congeſtione inducta, nouis inſultibus viam in ſimul pandit. Ex his ergo

fon-

fontibus arceſſendi ſunt hæmorrhagiarum periodi earum natales, in quibus non raro quoad minimas etiam circumſtantias temporis ratio habetur. Nec minus per hæc obſcuræ ſatis doctrinæ de hæmorrhagiis hereditariis aliqua lux affundi poteſt. *Conf.* B. STAHLIVS *in diſſert. de conſuetudinis efficacia generali, item in diſſert. de affectibus periodicis & de hæreditaria diſpoſitione ad varios affectus.*

§. XVII.

Ex hactenus allatis ſatis eluceſcere arbitror; quod hæmorrhagiæ naturales, ſecundum intentiones principii agentis conſideratæ, omnes quidem ſalutarem effectum, plethoræ ſcilicet imminutionem reſpiciant; ob varias autem circumſtantias optatum finem non ſemper aſſequantur. Præcipuum hic momentum in loci hæmorrhagici diuerſa indole ſitum eſt. Quando enim ſecurus ac tutus eligitur, totum negotium regulariter ex voto decurrit, quod de hæmorrhagiis narium, hæmorrhoidibus, menſibus & lochiis experientia docet. Si vero ſanguis ex talibus partibus erumpit, quæ vel a locis excretoriis longius remotæ, vel ob teneram ac laxam texturam ad ſtaſes & corruptiones humorum concipiendas diſpoſitæ, vel etiam ſpaſtico - conuulſiuis motibus præ reliquis obnoxiæ ſunt, peſſima exinde mala neceſſario ſequuntur. Hinc eſt quod hæmoptyſis frequenter vlcus pulmonum phthiſicum, vomitus autem & mictus cruentus ſonticas ſæpe ventriculi & veſicæ læſiones comites habeant.

§. XVIII.

Licet autem erronei motus in hoc negotio occurrant, minime tamen ex his concludere poſſumus, quod

 totus

totus hæmorrhagiarum apparatus, accidens præternaturale, mere paſſiuum & noxium ſit. Vti enim hallucinationes hominum in moralibus rationalis animæ exiſtentiam ac operationem non tollunt, ita etiam in vitalibus mala naturæ inuentio bonam ac rationalem eiusdem intentionem minime refutat. Immo attenta quoque obſeruatio monſtrat, quod hæmorrhagiæ naturales, ſibi relictæ, præſertim periodicæ, vt plurimum ſatis moderate decurrant, plethoram pulchre imminuant, & multos eosque ſonticos morbos, ex ſanguinis redundantia oriundos, vel præcaueant, vel poſtliminio rurſus ſoluant, quale quid in hæmorrhoidibus, malo hypochondriaco ſuperuenientibus, euenire ſolet. Idem teſtatur alacritas & euphoria, quæ legitimis ſanguinis fluxionibus, loco proſtrationis virium, tam certo ſuccedit, vt etiam copioſe atque cum impetu erumpentes ægros non ita facile inſigniter debilitent, vti vulgo traditur.

§. XIX.

Interim non negandum eſt, quod per effrenes ſanguinis profuſiones multa ſanitatis damna produci, motusque humorum circulatorius grauiſſime turbari, & vires tonicæ inſigniter labefactari poſſint ac ſoleant. Sic GOCKELIVS *Centur. I. conſ. 93.* hæmorrhagiæ variarum partium lethalis, præuia ebullitione ſanguinis, ſcorbuticarum eruptione macularum in toto corpore, mentionem facit. Obſeruatur autem præcipue talis exceſſus in illis ſubiectis, in quibus laborioſo admodum conatu ſanguis exprimitur; principium vitale enim ab excretione, quæ multo labore obtinenda fuit, non facile

cile

cile deſiſtit. Longe maius vero periculum imminet illis, qui hæmorrhagias per incondita artificia, opiata præſertim ac adſtringentia remedia, ſupprimunt. His tentaminibus enim ſtagnationes, ſtaſes, inflammationes, febres peſſimi moris, & multi alii morbi ſuccedunt. *Conf. cap. II. & A. E. L. 1719. Nov. p. 500.* Singulare denique eſt, quod hæmorrhagiæ tam naturales, quam artificiales, motus febriles plerumque excipiant; cum autem *Illuſtris Dominus* PRÆSES *in peculiari diſſertatione de motuum augmento poſt hæmorrhagias* hoc augmentum ſolidiſſime pertractauerit, actum hic agere nolo, ſed ad poſterius diſſertationis meæ caput de Therapia hæmorrhagiarum progredior.

CAP. II.

DE THERAPIA HÆMORRHAGIARVM NATVRALIVM.

§. I.

Dolendum eſt, quod ſchola medica largiores paululum hæmorrhagias iam dudum pro hoſte declarauerit, cum per ſuperius deducta ſalutares potius œconomiam animalem optime ſubleuantes ſint. Vix enim dici poteſt, quam graues ex falſo hoc ſuppoſito in praxin medicam irrepſerint errores, quos inter primum ſibi vindicat locum medicatio per opiata narcotica & adſtringentia. Hæc enim parua in doſi adhibita fluxionem ſanguinis non ſiſtunt, ſed potius augent, & viſcera nobilia ventriculo adiacentia ſæpe facilius, quam loca diſſita excretoria conſtringunt; in largiori

vero quantitate propinata tanto peius ſe ſe gerunt. Et abſonum ſane eſt, ſanguini vaſa & vias prementi exitum præcludere, affluxu eiusdem non prius deriuato.

§. II.

Varia ex peruerſo huiusmodi artificio propullulantia mala in fine capitis præcedentis enumeraui, ſtaſes ſcilicet humorum, infarctus & ſcirrhos viſcerum, inflammationes tam vniuerſales, i. e. febres inflammatorias, quam particulares, & ipſas denique corruptiones, vel vlceroſas, vel apoſtematodeas, cum febre hectica coniunctas. His ſubiungere placet ſonticos illos animi morbos, qui hæmorrhagias ſuppreſſas ſæpius inſequuntur. Vt enim totum apparatum mali hypochondriaco-hyſterici, ex defectu hæmorrhoidum & menſium vt plurimum oriundi, cumque variis imaginationis ac phantaſiæ turbationibus, immo veris ſæpe deliriis complicati, ſilentio prætercam, caſum ab *Illuſtri Domino* PRÆSIDE cum auditoribus communicatum in mentem mihi reuoco. Puer ſcilicet XIV. circiter annorum, frequente & eximia ſubinde hæmorrhagia narium laborabat; cui cum mater auxilium ferri cuperet, & a *Domino* PRÆSIDE medicamentum ſiſtens peteret, ob noxam vero imminentem, loco adſtringentium, temperantia remedia acciperet, illa moræ impatiens, nec ſibi temperans, temerario demum auſu linteum aqua frigida largiter imbutum nuchæ filii adplicabat; quo incondito tentamine hæmorrhagia quidem mox compeſcebatur, æger autem in delirium tantum non maniacum incidebat; a quo licet per medicamina tandem liberaretur, ſequente tamen tempore cum aduerſa valetudi-

ne

ne & mentis aliqua vacillatione conflictatus, mature ſatis diem ſupremum obiit.

§. III.

Meum itaque eſt, ſecuriorem hæmorrhagiis medendi viam iam indicare; cui officio pro tenui virium mearum modulo ſatisfaciam. Quando moderate & legitime per congrua loca ſanguis excernitur, nulla medicatione opus eſſe merito cenſeo. Sicut enim ſponte currenti naturæ calcar adiicere, proxima via eſt ad lapſum; ita eamdem non excedentem refrenare atque corrigere velle, idem ac turbare eſt. Totum potius negotium in tali caſu quieta ſubiecti continentia abſoluitur. Quando autem contrario modo res ſeſe habet, & hæmorrhagica excretio iuſtas limites quacunque ratione transgreditur, prudentis medici auxilio ægro omnino ſuccurrendum eſt.

§. IV.

Duplici hoc fit modo: vel enim inſultum mali imminentis auertere, vel incommoda iam iam præſentia tollere cupimus. Illa dicitur præſeruatoria, hæc curatoria methodus. Quod ad poſteriorem attinet, tribus abſoluitur indicationibus; ſanguinis ſcilicet orgaſmus nimius placandus, congeſtio humorum particularis diſcutienda, vaſa cum reliquis partibus ſolidis tonice roboranda ſunt. Priori ſcopo accommodatiſſime inſeruiunt pulueres præcipitantes ac temperantes ex nitro depurato, abſorbentibus vel ſimplicibus vel citratis, & cinnabari compoſiti, atque vel ſoli, vel cum aquis diapnoicis & analepticis, e. g. aqua flor. tiliæ, borragin. &c. exhibiti. Mira enim eſt, quam nitrum poſſidet efficaciam tam in particulis agilibus inuoluendis, quam ebullitionibus contemperandis, & ſpaſmis demulcendis, teſtibus *A. E. L. 1701. Nov. p. 523.*

§. V.

His remediis ſi non cedit hæmorrhagia, ad moderate ſiſtentia, & ſecura anodyna refugiendum eſt; quo nomine eximiam laudem ſibi vindicat cortex caſcarillæ, qui prædictis pulueribus cum cinnabaris paulo maiori doſi admixtus, motus egregie placat, & partes benigne roborat. Maiorem adhuc in ſedando poſſidet vim maſſa pilularum de cynogloſſa, cuius granum vnum cum dictis pulueribus maritari, & ægro propinari poteſt. v. g. recipe nitr. purific. ſcrupulum ſemis Conch. citr. ſcrupulum vnum Cinnab. ppt. Spec. de hyacinth. aa. gr. XVI. M. P. de Cynogloſſa gr. IV. M. f. puluis Div. in IV. ptes. Verſus noctem vna vel altera exhibeatur, non neglectis per diem pulueribus ſimpliciter temperantibus ſupra deſcriptis.

§. VI.

Ad ſecundam & tertiam indicationem, congeſtionis ſcilicet diſcuſſionem, & toni roborationem progredior. Vtraque hæ explentur per vſum mixturæ tonico neruinæ STAHLII, ex ſpiritus C. C. rectificati parte I. & Tincturæ antimonii tartariſatæ partibus II. concinnatæ. Hæc enim non ſolum propter ſal volatile egregie roborat, ſed per admixtam tincturæ alcalinæ partem eumdem quoque effectum ſine æſtu inſequente præſtat, & efficacia diuretico-diaphoretica inſigni ſimul pollet. Cautam tamen expoſcit adplicationem, alias ſub vſu eiusdem hæmorrhagias nondum perfecte ſedatas nonnunquam recruduiſſe, *Illuſtr. Dominus* PRÆSES ſæpius teſtatus eſt. Ceterum aſſentiunt mihi, ſalium volatilium circumſpectum vſum in his adfectibus laudanti, *A.N.C. Vol. I. obſ. 234. p. 549.*

§. VII.

Ab adſtringentium vſu, quod ſæpius iam dixi, ſedulo

dulo cauendum, nec niſi ſumma vrgente neceſſitate, incaſſum ſcilicet adhibitis omnibus ante hac enumeratis remediis, cum illis medicatio inſtituenda eſt. Quodſi autem enormis ac perpetua ſanguinis profuſio adplicationem illorum omnino expoſcat, externe potiſſimum, raro nec affatim interne exhibeantur, & quam primum periculum ceſſauit, rurſus omittantur, diluentibus & aperientibus mox ſubiunctis.

§. VIII.

Atque hæc quidem de curatione in paroxyſmis hæmorrhagiarum: longe autem conſultius eſt, eosdem præcauere. Hoc qui cupit, reſpiciat finem hæmorrhagiarum, plethoræ nempe depletionem. Adminiſtrentur itaque circa æquinoctia venæſectiones, & ſufficiens quantitas ſanguinis euacuetur; ſcarificationes quoque & hirudines pro diuerſitate circumſtantiarum in vſum trahantur. Quantitate humorum imminuta, qualitates eorum vitioſæ corrigantur, & craſis ſulphureo acris, per nitroſa, abſorbentia, emulſiua ac lenia acida, e. g. lap. prunell. nitr. depurat. ocul, cancror. præparat. & citr. matr. perlar. ſucc. citr. ribium, berber. &c. emendetur; ſpiſſa vero ſanguinis conſiſtentia, per incidentia & reſoluentia diuretico-diaphoretica remedia, e. g. per tartarum vitriolat. vel alia ſalia media, per radices temperatas, pimpin. alb. ari, vincetox. gentian. rubr. &c. herbas capillares, hb. ſcordii, galeg. &c. Gummi ammoniac. galban. &c. attenuetur & colliquetur.

§. IX.

Ante omnia motus corporis voluntarius ſedulo ac quotidie ad lenem ſudorem & placidam defatigationem vsque exerceatur; hoc enim magna ſanguinis portio in ſerum mutatur, & per cutis poros excernitur, vt natura

non

non opus habeat, hæmorrhagicas congeſtiones ſuſcipere. Victus ſit parcior, & potus moderate largus ac ſatis dilutus; animi denique pathemata, & quæuis repentinæ commotiones, angue ac cane peius, fugiantur. In primis ſibi ab his caueant illi, quorum vires per nimias hæmorrhagias exhauſtæ ſunt: quietem potius colant, & per temperata analeptica cum diluentibus & antorgaſticis maritata, vires reficiant, nec minus tonicis æqualem humorum diſtributionem promoueant, ſola tamen ſalia volatilia non adhibeant, quia hic, vti in febribus, tumores œdematoſos facile inuitant. Sic, Diuino auxilio ſanitatis vigorem paullatim rediturum eſſe firmiter cenſeo.

§. X.

Reliquum nunc eſſet, vt de remediis hæmorrhagiarum ſpecificis, amuleticis & ſympatheticis, de puluere DYGBÆANO ex vitriolo per radios ſolis calcinato, confecto, de bufone HELMONTII exſiccato, iaſpide rubra BORELLI de radice pſeudo acori, ſeu irid. vulgar. paluſtr. & aliis huius commatis diſſererem; item vt de ligaturis partium extremarum, de torculari ad hæmorrhagias, & altero inſtrumento in *A. E. L. 1719. Jun. p. 253.* deſcripto, fuſius agerem: cum autem hæc omnia in ſpecialibus ſingularum hæmorrhagiarum pertractationibus explicanda veniant, hic loci ea merito ſilentio transeo, nec aliis materiam adſcribendum præripio, beneuolum autem lectorem, tam ad ſuperius recenſitos auctores, quam ad *Conſpectum medicinæ Illuſtr. Dn.* PRÆSIDIS *& A. E. L. ſuppl. 3. p. 312.* interim ablego.

TANTVM.